

Књига Игора Ивановића Култура и идентитет (поглед здесна), која се недавно појавила у издању "Нове српске политичке мисли", крајње је упутан водич кроз оно што би хтело да се (само)легитимише као десна мисао у Србији.

Наше девојке и жене лепе су и привлачне , то је чињеница коју незванично сви понављамо . Време је да је институционализујемо . Колико је данас богатих и успешних странаца у свету ожењено Српкињама и шта ми радимо да каналишемо њихове природне симпатије према Србији

,
на пример у инвестиционе пројекте
?

(Игор Ивановић, Култура и идентитет , стр. 87)

Чак и у стабилним парламентарним демократијама, где је супротстављеност "левог" и "десног" дела политичког спектра конститутивна за политички живот, готово је немогуће утврдити јасне критеријуме разликовања између тих позиција (видети књигу Норберта Бобиа Десница и левица; Бобио, додуше, верује да је однос према идеалу једнакости моменат који би, уз извесна нијансирања, могао понудити линију разграничења, али за прилике у Србији, где социјална демагогија успева као пузавица – политичка је каста, напосто, остала без сна услед бриге за добробит грађана – тај моменат, као критеријум разликовања, није од пресудног значаја). Утолико би се могло претпоставити да је у земљама "одгођене демократије", попут Србије, где је и даље у јеку борба за елементарна демократска правила игре , где се демократске институције још нису учврстиле, где је демократска традиција танка, где, уосталом, постоји жесток отпор према парламентарним демократијама западног типа (као да другачије и постоје, уосталом), у таквим је условима, по претпоставци, још теже повући демаркациону линију између "левог" и "десног" дискурса. Први систематичнији покушај да се артикулише десна страна политичког и теоријског спектра у Србији, у који се упустила екипа окупљена око пројекта "Нове српске политичке мисли" (НСПМ), имплицитно сугерише да

би за Србију плодније било направити другу врсту идеолошког разликовања, рецимо патриотски блок с једне стране и, како се изволео изразити магистар Велимир Илић, политички бућуриш с друге, него инсистирати на ознакама "десно" и "лево". Другим речима, да ли постоји било какав заједнички садржалац, осим опасне баналности њиховог говора, за јавне делатнике у распону од Ивице Дачића, преко Михајла Марковића до, рецимо, Александра Вучића, дакле за особе чији би се дискурс, из одређене, супротстављене идеолошке перспективе, могао препознати као "десни", али који би они, ако би то хтели, с лакоћом могли од себе да одгурну: Дачић би могао да каже како баштини деветнаестовековне социјалистичке идеје, Марковићу би било довољно да упре прстом у своју комунистичку прошлост, док би Вучић могао да се позове на републикански програм СРС-а. Но, неколико би се константи ипак дало извући. Фото-робот српског десничара обухватао би следеће карактеристике: мање или више прикривена ксенофобија, етно-национална укорененост, нерелевантни патриотизам, патријархалност, хомофобија, дискурс аутентичности, против-просветитељски импулс, клеро-националистичко поимање савремености. Проблем одређења додатно компликује и готово једнодушна супротстављеност патриотско-патријархалног блока ономе што се препознаје као европска/америчка десница (Никола Саркози, Силвио Берлускони или, наравно, Џорџ Буш млађи). Отуд се као колико-толико неупитан критеријум може узети саморазумевање и самопозиционирање на интелектуално-политичкој сцени Србије: десничарем се има сматрати онај ко себе разуме/препознаје као десничара.

ПИСАТИ ИЗ СТОМАКА: Књига Игора Ивановића Култура и идентитет (поглед здесна) (НСПМ, Београд 2007), која је светлост дана могла да угледа само уз темељно занемаривање елементарних (добрих) издавачких обичаја – рецимо да текст буде писмен, релативно смислен и донекле артикулисан, да, ако је већ реч о теоријском раду, буде поткрепљен макар основним академским апаратом, или да, у одсуству таквог апарата, носивост сопствене позиције подржи "изнутра", силом саморефлексије, или барем да нема озбиљних материјалних огрешења – парадигматичан је за оно што би се могло препознати као десни дискурс у Србији.

Култура и идентитет

производ је управо урнебесне појмовне збрке, претенциозног полуобразовања, лошег познавања језика, непотпуне обавештености и потпуне произвољности, никаквог осећаја за теоријски говор, противречности са којима аутор нема никаквог проблема с обзиром на прилично опуштен однос према логици, баратања најтврђим стереотипима без икакве свести о томе да је реч о стереотипима, дакле истовремено смехотресан и кошмаран урадак који је, међутим, и као такав (односно

управо

као такав) крајње упутан водич кроз оно што би се хтело (само)легитимисати као десна мисао у Србији. Овоме би ваљало додати и добро организовану медијску промоцију, са, рецимо, значајном минутажом којој је књизи посветио Дневник РТС-а, као и ласкаве оцене које су о књизи изrekli Миша Ђурковић, Леон Којен, Ђорђе Вукадиновић или Душан Ковачевић.

Култура и идентитет

свеједно је својеврстан бревијар општих места, бுவаровских сматрања и пекишеовских разматрања, ризница мисли што се размењују пред задругом, у паузи, уз млако пивце и успутно кибицовање пролазећег женскиња. Утолико је писац поговора у праву када каже да је ова књига писана из стомака (насупротив реакционарном обичају да се књиге пишу из главе /главом/).

Филозофи моћи почев од Маркса, преко Ничеа до Алтисера и Фукоа, прилично убедљиво су показали да су сваки дискурс и свако знање уплетени у односе моћи, односно да идеолошким учинцима не измиче чак ни она врста говора која претендује на чисту, знанствену, објективну позицију. (Томе низу ваља прикључити и истину: дискурс истине није ништа без истине дискурса. Ни истина не избегава односе моћи .) Утолико, нарочито после Фукоа и његових археолошко-генеалогских анализа, ниједно се знање не може сматрати невиним: свако знање подлеже претпоставци кривице, односно ниједно знање није (идеолошки) невино док не докаже супротно. Присуство идолошког дискурса у "надидеолошком" и "неидеолошком" не може се избећи, али дискурс хуманистичких наука, којем припада и Ивановићева књига, мора моћи да идеолошке учинке рефлектује, чиме би, онда, унеколико легитимисао сопствени говор као теоријски релевантан. Ивановић, међутим, то не чини, тако да је његова књига теоријски савршено ирелевантна, али идеолошки врло учинковита (медијска пажња која јој је посвећена свакако није учинак њеног квалитета, што врло добро знају сви који су учествовали у њеном прављењу, или промовисању).

СПИСАК ОПШТИХ МЕСТА: Општа места "погледа здесна" на културу и идентитет у Ивановићевој изведби могла би да се разраде на следећи начин:

1. Тамо где је, у теоријском дискурсу, између дискурзивних целина, или неуралгичних тачака (података, тврдњи, тумачења) нужно успоставити теоријске везе, Ивановић нуди идеолошке копче националклерикалног типа, па ће "неолиберализам", тако, код њега постати "незнабожачким" (стр. 12) и нечим управо различитим од "изворног философског либерализма" који би, ваљда, имао бити божачким. Изостанак теоријских синапси пак покушава Ивановић да надокнади позивањем на ауторитете, али ту је, напосто, проблем недовољна компетенција која се настоји надокнадити самоувереношћу, па Ничеа, рецимо, промовише "водећим философом деснице" (стр. 132).

2. Иако ова врста дискурса којег се Ивановић држи не очијука очигледно са нацизмом или фашизмом, извесне симпатије су логичне. Однос према Карлу Шмиту, чија је жена била Српкиња, да ствар буде лепша, крајње је поучан. Ивановић ламентира над тиме

што је, после рата, Шмит био у америчком заточеништву, заборављајући да помене како је Шмит, један од писаца Нирнбершких закона, по којима су Јевреји легално одвођени у логоре за уништење, заправо сјајно прошао с обзиром на оно што је могао да фасује, у смислу затвора, то јест.

3. Управо разоружавајуће отворено Ивановић пише да је Ниче, ето, "чак гајио нескривене симпатије према Јеврејима" (стр. 133), што је проблем са којим се овдашња десница свако мало сусреће, наиме са својим интринсичним антисемитизмом (при чему су, да не буде забуне, "Јевреји" само име за нежељеног Другог; други се, зависно од прилика, могу звати Хрвати, Шиптари, Американци, муслимани, издајници, хомосексуалци... већ по потреби дана). Ова фројдовска (не)прецизност подсећа на исту такву фројдовску омашку некадашњег Шираковог предсеника владе Рејмона Бара који је, једнако простодушно као и Ивановић, после експлозије бомбе у једној париској синагоги, приметио да је међу жртвама било и невиних Француза!

4. Као правог Србина који поштује патријархални култ породице и божје законе (стр. 11) и који, природно, толико воли Српкиње да не би имао ништа против и мало да их, да тако кажемо, испроводацише на ползу националне добробити (ако је судити по дражесном мотиву из проемијума овога текста), као аутентичног Србина, дакле, писца необично узурпирају модни креатори који пропагирају "њима својствену хомосексуалну философију" (стр. 32), или феминизирани типови који мора да су импотентни (стр. 49), а лик грађанског интелектуалца из "Жикине династије" толико је исфеминизиран да је сигурно импотентан (стр. 49). Насупрот томе стоји ауторов излив путене нежности/чежње према српској хероини фолка као пожељном обрасцу српске аутентичности. "Цеца национале" је "потентни секс симбол (супротно важећој светској хермофродитској моди)" који кроз свој живот носи "бреме јужносрбијанског генотипа, као и пркосну сигурност која избија из њеног инспиративног изгледа" (стр. 110). И она је, то јест Цеца, имала тежак живот, баш као и Мадона, па јој се, зато, свашта може опростити, рачунајући и брак са, "благо речено, контроверзним Арканом, те још увек недовољно објашњени контакти с Легијом и Земунцима" (исто). И тако даље.

5. Харија Калахана, пак, познатог и као прљави инспектор Хари, Ивановић напросто обожава и то из више разлога: најпре, Хари делује у светској престоници хомосексуализма (о ужаса!), то јест Сан Франциску (стр. 156), а да му се, у међувремену, нико није прикрао с леђа (што је за похвалу), а потом и зато "што ризикује сопствени живот и хвата опасног убицу" (исто), но "тада систем ступа на сцену у својој најапсурднијој мутацији: убицу пуштају на слободу (систем убицу пушта на слободу – прим

.
И

М
) јер су његова права угрожена!". Знак узвика, крај навода. Хари, дакле, мало није поштовао тамо неке процедуре, тамо неке норме, мало је повредио нечија права и сада је систем ступио на сцену и растурио наш праведнички гнев. Ивановић, најпре, као да не разуме да је управо Хари симбол онога против чега се, иначе, (аутор) бори, наиме симбол индивидуализма, појединац који има могућности да се супротстави систему. Потом, Ивановић, као супстанцијалиста, потпуно игнорише формалне претпоставке савремене заједнице. Његово ће се незадовољство обрушити на либералне режиме као на режиме који успостављају услове могућности постојања управо различитих супстанци, без доминације једне, рецимо протестантске, или православне. Најзад, идеја људских права, односно идеја сувереног појединца, могла је да се појави тек са почетком слабљења народног, па потом и државног суверенитета, што, даље, имплицира либерално устројство политичке заједнице у којем је појединац, а не колективитет, носилац суверености, од чега се десничари овдашњи бране као ђаво од крста. Зато им је мрска и идеја о томе да би хомосексуалцима могла бити призната грађанска права која они, то јест хетеросексуални грађани, већ уживају, а што би значило да други, са великим почетним Д, улази у забран што га чврсто држи колективно сопство које почива на бинарним опозицијама: поделе на пријатеље и непријатеље, на жене и мушкарце, на нормалне и ненормалне (међу које спадају и педери) управо су конститутивне за десни поглед на свет. Да би се било десничарем у Србији, мора се мислити у колективним категоријама.

6. Фантазам аутентичности још једно је опште место погледа здесна. Изразито је инспиративно место на стр. 117: "Србија је значајна држава византијско-православне цивилизације, док се већина других држава у окружењу налази на културним маргинама својих великих светских цивилизација. Као таква Србија има оригиналну и аутентичну културу..." Ако занемаримо ту нејасност у чему је оригиналност и аутентичност српске културе ако она припада "византијско-православној цивилизацији", и ако поштедимо аутора незгодних питања о томе шта би имала бити "византијско-православна цивилизација", остаје ово управо савршено место о томе како се већина земаља у окружењу налази на културним маргинама цивилизација којима припада. Одбрана аутентичности изражава жудњу за бивањем у центру који, као центар, искључује оно што се налази на маргини. И ту не помаже никакав деконструктивни приступ јер он подразумева теоријски, саморефлексиван захват који у питање доводи аутентичност саму, испостављајући је као пуки конструкт без икакве нужности, а често и без икакве општости. Ту, најзад, долазимо до самог појма културе.

7. Зашто баш култура? Зашто би култура сада Србији била толико важна? Па зато што ништа друго није преостало. (Није преостала ни култура, барем не она, "аутентична", али десној мисли то нико није саопштио.) Начин на који Ивановић жели да афирмише аутентичну српску културу неодољиво подсећа на исти Крлежин усклик који је у

хрватској култури, својевремено, хтео да пронађе пандан српским топовима. Када ништа више не преостане, када се све остало разори, онда заиста више нема избора, онда је још само култура ту. У међувремену Ивановић на више места открива топлу воду примећујући да су појмови "култура" и "цивилизација" блиски, те да појам културе све више поприма обележја појма цивилизације, чиме хоће рећи да култура није, напосто, пука партикуларна творевина, већ да свака култура, достојна тога имена, мора моћи у себи да носи управо универзалне учинке. Али то је опште место културолошких студија. Утолико Ивановић опет упада у појмовни хаос када говори о "агресији мултикултурализма" (стр. 11), опет не схватајући да и сам држи позицију мултикултурализма, да и сам брани партикуларност културе кроз њен језик, њене обичаје, њену "аутентичност". Инсистирајући на партикуларним (српским) вредностима, супстантивирајући их као неупитне константе, он им, заправо, одузима универзалистички потенцијал, он их лишава могућности за које се, на другим местима, залаже. Утолико није најпроблематичније када Ивановић погрешно каже да је Монмартр париски трг (стр. 23) (није трг него је брдо), него је опасан додатак који каже да таквих тргова постоји на хиљаде у Европи. Не, не постоји хиљаде таквих тргова у Европи. Он је један и јединствен, баш као што су јединствене оне шајкаче и они опанци, али није аутентичан, као што то нису ни шајкаче и опанци, јер аутентичност јесте она врста прилепљености за сопствени идентитет, супстанцијална прилепљеност, која не допушта мноштво перспектива, мноштво могућности, мноштво супстанција. Аутентичност не допушта игру облика.

8. Агресивни антикомунизам који релативизује и поништава антифашизам, и у исто време служи за премештање предмета критике, наиме као кривца за лош положај Србије Ивановић проналази у титоизму и титоистичком наслеђу, па ће, тако, проговорити о "терористичком скупу на брду изнад Јајца" (стр. 38), мислећи на заседање АВНОЈ-а. У међувремену се Милошевић Слободан, као један од могућих узрочника чабра у којем се налази Србија, не помиње ниједном.

Лакоћа којом Ивановић исписује и најотужније баналности престаје да буде смешна оног часа када проговоре учинци банализовања јавног простора. И ова књига опсењује простоту својим једноставним језиком и својом "разумљивошћу" (ништа, наравно, није разумљиво у овој књизи), тиме што успешно прибира сва могућа општа места којих је аутор успео да се досети. Баналност је, међутим, не само неуништава као пластична боца него је у једнакој мери и опасна. Слушајући Ајхмана у Јерусалиму, Хана Арент је проговорила о баналности зла. Лако би се, међутим, посматрајући Србију у последњих двадесетак година, та формула могла преокренути, па бисмо, сада, имали прилике видети шта значи и зло баналности: произвољан, неодговоран, на фантазму утемељен дискурс који драшка примитивне пориве колективитета утерујући га у тор тупости, незнања и бесмисла.

Книге – Култура и идентитет: Поглед здесна

Пише: Иван Миленковић
понедељак, 24 март 2008 18:46

(Време)